

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન (તાબાની અદાલત દ્વારા પસાર કરેલા હુકમ સામે) નં. ૪૮૨/૨૦૨૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી એસ. વી. પિંટો

સહી/-

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	✓	

=====

આશિષ પ્રવીણચંદ્ર માંડવિયા અને અન્ય

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર નં. ૧, ૨, ૩ તરફે વકીલ શ્રી પી. એસ. દત્તા(૧૧૩૨૪) વતી વકીલ શ્રી હૃદય બૂચ

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૨ તરફે શ્રી નિશિત પી. ગાંધી(૬૯૪૬)

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે સોહમ જોશી, એ.પી.પી.

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી એસ. વી. પિન્ટો

તારીખ : ૦૭/૦૮/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. નિયમ (૩૯). સામાવાળા નં. ૧-રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી. નિયમની નોટિસની બજવણી મુલતવી રાખે છે અને સામાવાળા નં. ૨ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી નિશિત પી. ગાંધી સામાવાળા નં. ૨ વતી નિયમની નોટિસની બજવણી મુલતવી રાખે છે.
૨. સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની સંમતિથી, આ બાબતને આખરી સુનાવણી માટે લેવામાં આવે છે.
૩. હાલની ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન અરજદારો દ્વારા ભારતીય નાગરિક સુરક્ષા સંહિતા, ૨૦૨૩ (ટૂંકમાં "બીએનએસએસ") ની કલમ ૪૪૨ સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૪૩૮ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટ દ્વારા ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૨૩૭/૨૦૨૪ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૧.૦૩.૨૦૨૫ ના ચુકાદા અને હુકમને પડકારવામાં આવ્યો છે, જેના દ્વારા વિદ્વાન સેશન્સ જજે સામાવાળા નં. ૨ - મૂળ ફરિયાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિવિઝન અરજી મંજૂર કરી હતી અને ટ્રાયલ દરમિયાન વેચાણ દસ્તાવેજોની અસલ અથવા પ્રમાણિત નકલો રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપતો વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરી દ્વારા ક્રિમિનલ કેસ નં.

૭૨૦/૨૦૧૦ માં આંક ૨૦૭ નીચે પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ
૨૨.૧૧.૨૦૨૪ નો હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કર્યો હતો.

૪. હાલની રિવિઝન અરજી દાખલ કરવા તરફ દોરી જતી સંક્ષિપ્ત હકીકતો નીચે
મુજબ છે:

૪.૧. સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ ફરિયાદીએ અરજદાર નં. ૧ સામે ઇન્ડિયન
પીનલ કોડની કલમ ૪૦૬, ૪૦૮ અને ૪૨૦ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ
માટે તારીખ ૦૩.૧૦.૨૦૦૮ ના રોજ પડધરી પોલીસ સ્ટેશન ખાતે આઈ-
સી.આર. નં. ૭૭/૨૦૦૮ વાળી એફઆઈઆર દાખલ કરી હતી. તપાસ
બાદ, જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરીની કોર્ટ સમક્ષ ચાર્જશીટ
દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૨૦/૨૦૧૦ તરીકે
નોંધાઈ હતી. તપાસ દરમિયાન, તપાસ કરનાર અધિકારીએ પ્રવીણચંદ્ર
મગનલાલ માંડવિયા, અરજદાર નં. ૨ - જશવંતીબેન પ્રવીણચંદ્ર માંડવિયા
અને અરજદાર નં. ૩ - હેમાબેન આશિષ માંડવિયાના નામે રહેલી
મિલકતોના કેટલાક વેચાણ દસ્તાવેજો મુદ્દામાલ તરીકે જપ્ત કર્યા હતા.
પ્રવીણચંદ્ર મગનલાલ માંડવિયાએ આંક ૧૦ પર, જશવંતીબેન પ્રવીણચંદ્ર
માંડવિયાએ આંક ૮ પર અને હેમાબેન આશિષ માંડવિયાએ આંક ૧૨ પર
વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ મિલકતોના રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજો મુક્ત
કરવા માટે અરજી કરી હતી, જે મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં તેમના સંબંધિત નામે હતા
અને વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે તમામ અરજદારોની અરજીઓ ફગાવી દીધી હતી.

જ.૨. વેચાણ દસ્તાવેજો મુક્ત કરવાની અરજીઓ ફગાવી દેતા હુકમથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ થઈને, પ્રવીણચંદ્ર મગનલાલ માંડવિયાએ સેશન્સ કોર્ટ, રાજકોટ સમક્ષ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૬/૨૦૧૨, જશવંતીબેન પ્રવીણચંદ્ર માંડવિયાએ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૭/૨૦૧૨ અને હેમાલી આશિષ માંડવિયાએ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૯૮/૨૦૧૨ દાખલ કરી હતી. વિદ્વાન ૮મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટ એ શરતે ઉપરોક્ત રિવિઝન અરજીઓ મંજૂર કરી હતી કે અરજદારો વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા મંગાવવામાં આવે ત્યારે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ વેચાણ દસ્તાવેજોની પ્રમાણિત નકલો રજૂ કરશે અને અરજદારોને ટ્રાયલ પેવિંગ દરમિયાન મુદ્દામાલ દસ્તાવેજોમાં કોઈ ફેરફાર ન કરવાનો નિર્દેશ પણ આપવામાં આવ્યો હતો.

જ.૩. સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ ફરિયાદીએ ત્યારબાદ જે વ્યક્તિઓને મુદ્દામાલ દસ્તાવેજો સોંપવામાં આવ્યા હતા તેમની પાસેથી મુદ્દામાલ દસ્તાવેજો રજૂ કરાવવા માટે ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૨૦/૨૦૧૦ માં તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ ના રોજ આંક ૨૦૭ પર અરજી દાખલ કરી હતી. પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી, વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરીએ ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૨૦/૨૦૧૦ માં આંક ૨૦૭ નીચે તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ ના હુકમ દ્વારા અરજી મંજૂર કરી હતી અને વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ વેચાણ દસ્તાવેજોની અસલ અથવા પ્રમાણિત નકલો રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૪.૪. સદર હુકમથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ થઈને, સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ ફરિયાદીએ સેશન્સ કોર્ટ, રાજકોટ સમક્ષ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલકેશન નં. ૨૩૭/૨૦૨૪ દાખલ કરી હતી અને તારીખ ૦૧.૦૩.૨૦૨૫ ના વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા, વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટ રિવિઝન અરજી મંજૂર કરી હતી અને વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરી દ્વારા પસાર કરાયેલ આંક ૨૦૭ નીચેનો તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ નો હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કર્યો હતો તથા કાયદા અનુસાર નિરીક્ષણ માટે અસલ દસ્તાવેજો મંગાવવાનો વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટને નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૪.૫. વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૧.૦૩.૨૦૨૫ ના વાદગ્રસ્ત હુકમથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ થઈને, હાલની રિવિઝન અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે.

૫. અરજદારો તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી પી. એસ. દત્તાની સહાયતા સાથે વિદ્વાન વકીલ શ્રી હૃદય બૂચ, સામાવાળા નં. ૧ – રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી કૃતિક પરીખ અને સામાવાળા નં. ૨ તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી નિશિત પી. ગાંધીને સાંભળવામાં આવ્યા.

૬. અરજદારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી હૃદય બૂચે એવી રજૂઆત કરી છે કે વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટ, રાજકોટ સમક્ષ સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિવિઝન અરજી પોતે જ પોષણક્ષમ નહોતી. એવી રજૂઆત

કરવામાં આવી છે કે ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૨૦/૨૦૧૦ માં આંક ૨૦૭ નીચેની અરજી વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી ન હતી. તેનાથી વિપરીત, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે અરજી મંજૂર કરી હતી અને દસ્તાવેજો અસલમાં અથવા પ્રમાણિત નકલો દ્વારા રજૂ કરવાની મંજૂરી આપી હતી. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૨૦/૨૦૧૦ માં આંક ૨૦૭ નીચે પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ ના હુકમે સામાવાળા નં. ૨ ના કોઈ મૂળભૂત અધિકાર કે જવાબદારીનો નિર્ણય કર્યો ન હતો. સદર હુકમે કાર્યવાહી સમાપ્ત કરી ન હતી કે દસ્તાવેજોની ગ્રાહ્યતા અથવા પુરાવાકીય મૂલ્ય નક્કી કર્યું ન હતું. તેણે જો કાયદેસર રીતે આવી રજૂઆત જરૂરી હોય તો યોગ્ય તબક્કે અસલ દસ્તાવેજો રજૂ કરાવવાની તકથી પણ સામાવાળા નં. ૨ ને આખરી રીતે વંચિત કર્યા ન હતા. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આ હુકમ સંપૂર્ણપણે પ્રક્રિયાગત અને વચગાળાના સ્વરૂપનો હતો, અને પરિણામે, આવા હુકમ સામેની રિવિઝન અરજી પર ભારતીય નાગરિક સુરક્ષા સંહિતા, ૨૦૨૩ (બીએનએસએસ) ની કલમ ૪૩૮(૨) હેઠળ સ્પષ્ટ પ્રતિબંધ હતો.

૬.૧. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટે અપીલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતા હોય તેમ રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કર્યો છે, ભલે વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરી દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમમાં કોઈ વિકૃતિ,

અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ, સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા કે મહત્વપૂર્ણ અનિયમિતતા દર્શાવવામાં આવી ન હતી. વિદ્વાન વકીલ વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે વેચાણ દસ્તાવેજો રજિસ્ટર્ડ દસ્તાવેજો છે અને તેની પ્રમાણિત નકલો પુરાવાના કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર રજૂ કરી શકાય છે અને ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે. આવી પ્રમાણિત નકલો આખરે પુરાવામાં ગ્રાહ્ય છે કે કેમ અને તેમની સાથે જોડવાનું પુરાવાકીય મૂલ્ય એ કાયદા અનુસાર વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવાની બાબતો છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વેચાણ દસ્તાવેજોના અમલ અંગે કોઈ વિવાદ નથી. જે વ્યક્તિઓને અગાઉ અસલ દસ્તાવેજો સોંપવામાં આવ્યા હતા તે પૈકીની એક વ્યક્તિનું અવસાન થઈ ચૂક્યું છે. આ સંજોગો છતાં, વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટે જો વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમ મુજબ પ્રમાણિત નકલો રજૂ કરવામાં આવે તો ફરિયાદપક્ષ કે સામાવાળા નં. ૨ ને કેવી રીતે પૂર્વગ્રહ થશે તે અંગે કોઈ તારણ નોંધ્યા વિના અસલ દસ્તાવેજો રજૂ કરવા પર યાંત્રિક રીતે આગ્રહ રાખ્યો છે. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી છે કે આંક ૨૦૭ નીચેની અરજી વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા મોટાભાગે મંજૂર કરવામાં આવી હોવા છતાં, સામાવાળા નં. ૨ એ વચગાળાના પ્રક્રિયાગત હુકમને પડકારીને વિલંબ કરવાની યુક્તિઓ અપનાવી છે.

૬.૨. અરજદારના વિદ્વાન વકીલે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે અને એવી રજૂઆત કરી છે કે સંપૂર્ણપણે વચગાળાના હુકમ સામે રિવિઝન પ્રતિબંધિત છે અને રિવિઝન કોર્ટ આવી કાર્યવાહી હાથ ધરીને

અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ કરે છે:

[૧] ઇન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસ અને અન્ય દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ કરાયેલ રાજ્ય વિ. એન.એમ.ટી. જોય ઇમમેક્યુલેટ, (૨૦૦૪) ૫ એસસીસી ૭૨૯ માં નોંધાયેલ;

[૨] અપ્પેયા વિ. અદ્રીમુથુ ઉર્ફે થંગાપાંધી અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૨૩ એસસી ૪૮૧૦ માં નોંધાયેલ; અને

[૩] બકુલાબાઈ વિ. ગંગારામ, ૧૯૮૮ (૧) એસસીસી ૫૩૭ માં નોંધાયેલ

૬.૩. અરજદારના વિદ્વાન વકીલે, તેથી, એવી અરજ કરી છે કે રિવિઝન અરજી મંજૂર કરવામાં આવે અને વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટ દ્વારા ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. ૨૩૭/૨૦૨૪ માં પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે તથા વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરી દ્વારા ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૨૦/૨૦૧૦ માં આંક ૨૦૭ નીચે પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ નો હુકમ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે.

૭. સામાવાળા નં. ૧ – રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી કૃતિક પરીખે રજૂઆત કરી છે કે સેશન્સ કોર્ટ, રાજકોટ સમક્ષ સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિવિઝન અરજી પોષણક્ષમ નહોતી કારણ કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમ સંપૂર્ણપણે વચગાળાનો હુકમ હતો અને વિદ્વાન ૧૪મી એડિશનલ સેશન્સ કોર્ટ, રાજકોટ તેના રિવિઝનલ

અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકી ન હોત, તેથી વિદ્વાન એ.પી.પી. એ આ કોર્ટને જરૂરી હુકમો પસાર કરવા વિનંતી કરી છે.

૮. સામાવાળા નં. ૨ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી નિશિત પી. ગાંધીએ હાલની રિવિઝન અરજીનો વિરોધ કર્યો છે, અને એવી રજૂઆત કરી છે કે આ અરજી કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલકેશન નં. ૯૬/૨૦૧૨, ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલકેશન નં. ૯૭/૨૦૧૨ અને ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલકેશન નં. ૯૮/૨૦૧૨ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૮.૦૩.૨૦૧૩ ના હુકમો દ્વારા, અરજદારોને અસલ દસ્તાવેજો સોંપવાનો નિર્દેશ આપતી વખતે, વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટે તેમને દસ્તાવેજો અકબંધ રાખવા અને જ્યારે પણ જરૂર પડે ત્યારે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ તે રજૂ કરવાનો ખાસ નિર્દેશ આપ્યો હતો. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે, ઉપરોક્ત નિર્દેશને ધ્યાને લેતાં, અરજદારો હવે તેમના સ્થાને પ્રમાણિત નકલો આપીને અસલ દસ્તાવેજો રજૂ કરવાનું ટાળી શકે નહીં. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, અસલ દસ્તાવેજો શ્રેષ્ઠ પુરાવો બને છે, અને સામાન્ય નિયમ તરીકે, કાયદા હેઠળ ગોણા પુરાવાની મંજૂરી આપતા અપવાદોમાં કેસ ન આવતો હોય ત્યાં સુધી અદાલત સમક્ષ પ્રાથમિક પુરાવા રજૂ કરવા જરૂરી છે. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદારોને અસલ દસ્તાવેજોમાં ફેરફાર કરવા, તબદીલ કરવા કે દુરુપયોગ કરવા પર ખાસ મનાઈ ફરમાવવામાં આવી હતી અને વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા જ્યારે પણ નિર્દેશ આપવામાં આવે ત્યારે તે રજૂ કરવાની

તેમની જવાબદારી હતી. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે ફોજદારી કાર્યવાહીના યોગ્ય નિર્ણય માટે અસલ વેચાણ દસ્તાવેજોનું નિરીક્ષણ જરૂરી છે, અને તેથી, વિદ્વાન સેશન્સ જજે અસલ દસ્તાવેજો રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી. તેથી, એવી અરજ કરવામાં આવે છે કે હાલની રિવિઝન અરજી ફગાવી દેવામાં આવે.

૯. સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી, વિચારણા માટે નીચેના પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે:

(૧) શું વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરી દ્વારા આંક ૨૦૭ નીચે પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ નો હુકમ બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૨) ના અર્થમાં વચગાળાનો (ઇન્ટરલોક્યુટરી) હુકમ હતો?

(૨) શું સેશન્સ કોર્ટ, રાજકોટ સમક્ષ સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૨૩૭/૨૦૨૪ ટકવાપાત્ર હતી?

(૩) શું વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટ રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા અને વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરીના અસલ અથવા પ્રમાણિત નકલો રજૂ કરવાની મંજૂરી આપતા નિર્દેશના સ્થાને અસલ દસ્તાવેજો રજૂ કરવાના ફરજિયાત નિર્દેશ

સાથે બદલવા માટે વાજબી હતા?

(જ) શું વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ આ કોર્ટના રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં હસ્તક્ષેપની માંગ કરે છે?

૧૦. શરૂઆતમાં જ, બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮ પુનઃ રજૂ કરવી યોગ્ય રહેશે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"કલમ ૪૩૮ : રિવિઝનની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે રેકૉર્ડ મંગાવવા

(૧) હાઈકોર્ટ અથવા કોઈપણ સેશન્સ જજ તેના અથવા તેમના સ્થાનિક અધિકારક્ષેત્રમાં આવેલી કોઈપણ તાબાની ફોજદારી અદાલત સમક્ષની કોઈપણ કાર્યવાહીના રેકૉર્ડને કોઈપણ તારણ, સજા અથવા હુકમની શુદ્ધતા, કાયદેસરતા કે ઔચિત્ય વિશે, અને આવી તાબાની અદાલતની કોઈપણ કાર્યવાહીની નિયમિતતા વિશે પોતાની જાતને સંતુષ્ટ કરવાના હેતુ માટે મંગાવી શકે છે અને તપાસી શકે છે, અને આવો રેકૉર્ડ મંગાવતી વખતે, નિર્દેશ આપી શકે છે કે કોઈપણ સજા અથવા હુકમનો અમલ મોકૂફ રાખવામાં આવે, અને જો આરોપી કસ્ટડીમાં હોય, તો રેકૉર્ડની તપાસ પેર્સિડિંગ હોય તે દરમિયાન તેને પોતાના બોન્ડ અથવા જામીન બોન્ડ પર મુક્ત કરવામાં આવે.

સ્પષ્ટીકરણ.— તમામ મેજિસ્ટ્રેટ, પછી તે એક્ટિવ હોય કે જ્યુડિશિયલ, અને પછી ભલે તે મૂળ અથવા અપીલ અધિકારક્ષેત્રનો

ઉપયોગ કરતા હોય, આ પેટા-કલમ અને કલમ ૪૩૯ ના હેતુઓ માટે સેશન્સ જજના તાબાના ગણાશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) દ્વારા આપવામાં આવેલી રિવિઝનની સત્તાઓ કોઈપણ અપીલ, પૂછપરછ, ટ્રાયલ અથવા અન્ય કાર્યવાહીમાં પસાર કરાયેલા કોઈપણ વચગાળાના હુકમના સંબંધમાં વાપરવામાં આવશે નહીં.

(૩) જો આ કલમ હેઠળની અરજી કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા હાઈકોર્ટ અથવા સેશન્સ જજ બંનેમાંથી કોઈ એકને કરવામાં આવી હોય, તો તે જ વ્યક્તિ દ્વારા બીજી અદાલતમાં આગળ કોઈ અરજી ધ્યાને લેવામાં આવશે નહીં."

૧૦.૧. બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮ હાઈકોર્ટ અથવા સેશન્સ જજને કોઈપણ તારણ, સજા અથવા હુકમની શુદ્ધતા, કાયદેસરતા કે ઔચિત્ય તેમજ કાર્યવાહીની નિયમિતતા વિશે સંતુષ્ટ થવાના હેતુથી તાબાની ફોજદારી અદાલત સમક્ષની કોઈપણ કાર્યવાહીનો રેકૉર્ડ મંગાવવા અને તપાસવાની સત્તા આપે છે. જોકે, રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્ર બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮ ની પેટા-કલમ (૨) દ્વારા સ્પષ્ટપણે પ્રતિબંધિત છે, જે જોગવાઈ કરે છે કે પેટા-કલમ (૧) હેઠળ આપવામાં આવેલી સત્તાઓ કોઈપણ અપીલ, પૂછપરછ, ટ્રાયલ અથવા અન્ય કાર્યવાહીમાં પસાર કરાયેલા કોઈપણ વચગાળાના હુકમના સંબંધમાં વાપરવામાં આવશે નહીં. બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૨) ની જોગવાઈઓ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૯૭(૨) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ઘણી હદ સુધી સમાન છે.

તેથી, કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૩૯૭(૨) નું અર્થઘટન કરતી વખતે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતો બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૨) ના હેતુઓ માટે કોઈ હુકમ વચગાળો છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે માર્ગદર્શન આપવાનું ચાલુ રાખે છે.

૧૧. આ તબક્કે, વચગાળાના હુકમો સંબંધિત કાયદા અંગે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના અવલોકનો પુનઃ રજૂ કરવા પણ યોગ્ય રહેશે.

૧૧.૧. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે, ૧૯૭૭ એ.આઈ.આર. (એસસી) ૨૧૮૫ માં નોંધાયેલ અમર નાથ અને અન્ય વિ. હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય ના કેસમાં પેરા-૬ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"૬. ચાલો હવે આપણે આ હકીકતોની ઐતિહાસિક પૃષ્ઠભૂમિ સામે કલમ ૩૯૭ ની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરવા આગળ વધીએ. ૧૯૭૩ ના કોડની કલમ ૩૯૭ ની પેટા-કલમ (૨) નીચે મુજબ ઉતારી શકાય છે:

'પેટા-કલમ (૧) દ્વારા આપવામાં આવેલી રિવિઝનની સત્તાઓ કોઈપણ અપીલ, પૂછપરછ, ટ્રાયલ અથવા અન્ય કાર્યવાહીમાં પસાર કરાયેલા કોઈપણ વચગાળાના હુકમના સંબંધમાં વાપરવામાં આવશે નહીં.'

આ અપીલમાં નિર્ણય માટે ઉપસ્થિત થતો મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે કલમ ૩૯૭ ની પેટા-કલમ (૨) માં દેખાતા 'વચગાળાનો હુકમ' (ઇન્ટરલોક્યુટરી ઓર્ડર) શબ્દનો અર્થ શું છે જે હાઈકોર્ટ દ્વારા આવા હુકમની કોઈપણ રિવિઝન પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. 'વચગાળાનો હુકમ' શબ્દ સુપ્રસિદ્ધ કાનૂની

મહત્વ ધરાવતો શબ્દ છે અને તે કોઈ ગંભીર મુશ્કેલી રજૂ કરતો નથી. તેનો ઉપયોગ સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, હાઈકોર્ટ્સના લેટર્સ પેટન્ટ અને અન્ય સમાન કાયદાઓ સહિત વિવિધ કાયદાઓમાં કરવામાં આવ્યો છે. વેબસ્ટર્સ ન્યૂ વર્લ્ડ ડિક્શનરીમાં 'ઇન્ટરલોક્યુટરી' ને આખરી નિર્ણય સિવાયના હુકમ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે. નક્કી થયેલા કેસોએ ઠરાવ્યું છે કે અપીલપાત્ર બનવા માટે વચગાળાના હુકમો એવા હોવા જોઈએ જે કોઈ ચોક્કસ પાસાં સંબંધિત પક્ષકારોના અધિકારો અને જવાબદારીઓનો નિર્ણય કરે. અમને એવું લાગે છે કે ૧૯૭૩ ના કોડની કલમ ૩૮૭(૨) માં 'વચગાળાનો હુકમ' શબ્દ મર્યાદિત અર્થમાં વપરાયો છે અને કોઈ વ્યાપક કે કલાત્મક અર્થમાં નહીં. તે માત્ર સંપૂર્ણપણે વચગાળાના કે કામચલાઉ સ્વરૂપના હુકમો દર્શાવે છે જે પક્ષકારોના મહત્વપૂર્ણ અધિકારો કે જવાબદારીઓનો નિર્ણય કરતા નથી કે તેને સ્પર્શતા નથી. કોઈપણ હુકમ જે આરોપીના અધિકારોને નોંધપાત્ર રીતે અસર કરે છે, અથવા પક્ષકારોના અમુક અધિકારો નક્કી કરે છે તેને વચગાળો હુકમ કહી શકાય નહીં જેથી તે હુકમ સામે હાઈકોર્ટમાં રિવિઝન પર પ્રતિબંધ આવે, કારણ કે તે ૧૯૭૩ ના કોડની કલમ ૩૮૭ માં આ ચોક્કસ જોગવાઈ દાખલ કરવા માટેનો આધાર બનેલા મૂળ ઉદ્દેશ્યની વિરુદ્ધ હશે. આમ, ઉદાહરણ તરીકે, સાક્ષીઓને બોલાવવાના, કેસો મુલતવી રાખવાના, જામીન માટે હુકમો પસાર કરવાના, અહેવાલો મંગાવવાના અને પેઝિંગ કાર્યવાહીની સહાય માટેના આવા અન્ય પગલાં

કોઈ શંકા વિના વચગાળાના હુકમો સમાન બની શકે છે જેની સામે ૧૯૭૩ ના કોડની કલમ ૩૯૭(૨) હેઠળ કોઈ રિવિઝન થઈ શકે નહીં. પરંતુ જે હુકમો મહત્વની બાબતો છે અને જે આરોપીના અધિકારો અથવા ટ્રાયલના કોઈ ચોક્કસ પાસાને અસર કરે છે અથવા તેનો ન્યાયિક નિર્ણય કરે છે તેને વચગાળાના હુકમ કહી શકાય નહીં જેથી તે હાઈકોર્ટના રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રના દાયરાની બહાર રહે."

૧૧.૨. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૧ એસસી ૩૬૨૫ માં નોંધાયેલ મેસર્સ ભાસ્કર ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિ. મેસર્સ ભિવાની ડેનિમ એન્ડ એપરલ્સ લિમિટેડ ના કેસમાં પેરા નં. ૮ થી ૧૦ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"૮. કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર (ટૂંકમાં 'કોડ') ની કલમ ૩૯૭(૨) માં સમાવિષ્ટ મનાઈ એ છે કે કોઈપણ વચગાળાના હુકમના સંબંધમાં રિવિઝનની સત્તાઓ વાપરવામાં આવશે નહીં. કોઈ હુકમ વચગાળો છે કે નહીં, તે માત્ર હુકમ જોઈને અથવા માત્ર હુકમ વચગાળાના તબક્કે પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાના કારણે નક્કી કરી શકાય નહીં. નિર્ણયોની શ્રેણી દ્વારા આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી સલામત કસોટી આ છે: જો પડકાર હેઠળના હુકમ સામે રિવિઝનમાં ઉપલી અદાલત સમક્ષ ગયેલા અરજદારની દલીલને માન્ય રાખવામાં આવે, તો શું ફોજદારી કાર્યવાહી સમગ્ર રીતે પરિપૂર્ણ (કલિમનેટ) થશે? જો તે થાય, તો તે

કોઈપણ વચગાળાના તબક્કા દરમિયાન પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાની હકીકત છતાં હુકમ વચગાળો નથી.

૯. આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચે મધુ લિમચે વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૮ એસસી ૪૭ : (૧૯૭૭) ૪ એસસીસી ૫૫૧ માં નીચે મુજબની કસોટી નક્કી કરી હતી: 'કોઈ મુદ્દા પર આરોપીની દલીલને ફગાવી દેતો હુકમ જે, જ્યારે સ્વીકારવામાં આવે ત્યારે, ચોક્કસ કાર્યવાહીનો અંત લાવશે, તે ચોક્કસપણે કલમ ૩૯૭(૨) ના અર્થમાં વચગાળો હુકમ રહેશે નહીં.' આ બાબતને આ અદાલતની ચાર ન્યાયાધીશોની બેન્ચે વી. સી. શુક્લા વિ. સી.બી.આઈ. મારફતે રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૦ એસસી ૯૬૨ : ૧૯૮૦ સપ્લીમેન્ટરી એસસીસી ૯૨ માં સમર્થન આપ્યું હતું.

૧૦. ઉપરોક્ત સ્થિતિ રાજેન્દ્ર કુમાર સીતારામ પાંડે વિ. ઉત્તમ (૧૯૯૯) ૩ એસસીસી ૧૩૪ માં પુનરાવર્તિત કરવામાં આવી હતી. ફરીથી કે. કે. પટેલ વિ. ગુજરાત રાજ્ય (૨૦૦૦) ૬ એસસીસી ૧૯૫ માં આ અદાલતે આ મુજબ જણાવ્યું હતું:

'તે હવે સુનિશ્ચિત થઈ ચૂક્યું છે કે કોડની કલમ ૩૯૭(૨) મુજબ પડકારવામાં આવેલ હુકમ વચગાળો છે કે નહીં તે નક્કી કરવામાં એકમાત્ર કસોટી એ નથી કે આવો હુકમ વચગાળાના તબક્કા દરમિયાન પસાર કરવામાં આવ્યો હતો કે કેમ (જુઓ અમર નાથ વિ. હરિયાણા રાજ્ય, મધુ

લિમચે વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, વી. સી. શુક્લા વિ. સી.બી.આઈ. મારફતે રાજ્ય અને રાજેન્દ્ર કુમાર સીતારામ પાંડે વિ. ઉત્તમ). વ્યવહાર કસોટી એ છે કે શું કોઈ પક્ષકાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને સમર્થન આપીને, તેનું પરિણામ કાર્યવાહીના અંતમાં આવશે, જો એમ હોય તો આવા વાંધાઓ પર પસાર કરાયેલ કોઈપણ હુકમ કોડની કલમ ૩૯૭(૨) માં વિચાર્યા મુજબ માત્ર વચગાળાના સ્વરૂપનો રહેશે નહીં. હાલના કેસમાં, જો અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને અદાલત દ્વારા માન્ય રાખવામાં આવ્યા હોત તો સમગ્ર ફરિયાદપક્ષની કાર્યવાહી સમાપ્ત થઈ ગઈ હોત. તેથી, સદર માપદંડ મુજબ, હુકમ રિવિઝનપાત્ર હતો."

૧૧.૩. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૭ એસસી ૩૬૨૦ માં નોંધાયેલ ગિરીશ કુમાર સુનેજા વિ. સીબીઆઈ ના કેસમાં પેરા નં. ૧૫ થી ૨૨ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"૧૫. રજૂઆતની કદર કરવા માટે, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૯૭ નું અર્થઘટન કરવું જરૂરી છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

કલમ ૩૯૭ : રિવિઝનની સત્તાઓ વાપરવા માટે રેકૉર્ડ મંગાવવા- (૧)

હાઈકોર્ટ અથવા કોઈપણ સેશન્સ જજ તેના અથવા તેમના સ્થાનિક અધિકારક્ષેત્રમાં આવેલી કોઈપણ તાબાની ફોજદારી અદાલત સમક્ષની કોઈપણ કાર્યવાહીના રેકૉર્ડને કોઈપણ તારણ, સજા અથવા હુકમની શુદ્ધતા, કાયદેસરતા કે ઔચિત્ય વિશે, અને આવી તાબાની અદાલતની

કોઈપણ કાર્યવાહીની નિયમિતતા વિશે પોતાની જાતને સંતુષ્ટ કરવાના હેતુ માટે મંગાવી શકે છે અને તપાસી શકે છે, અને આવો રેકૉર્ડ મંગાવતી વખતે, નિર્દેશ આપી શકે છે કે કોઈપણ સજા અથવા હુકમનો અમલ મોકૂફ રાખવામાં આવે, અને જો આરોપી કસ્ટડીમાં હોય, તો રેકૉર્ડની તપાસ પેઝિંગ હોય તે દરમિયાન તેને જામીન પર અથવા પોતાના બોન્ડ પર મુક્ત કરવામાં આવે.

સ્પષ્ટીકરણ.- તમામ મેજિસ્ટ્રેટ, પછી તે એક્ઝિક્યુટિવ હોય કે જ્યુડિશિયલ, અને પછી ભલે તે મૂળ અથવા અપીલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતા હોય, આ પેટા-કલમ અને કલમ ૩૯૮ ના હેતુઓ માટે સેશન્સ જજના તાબાના ગણાશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) દ્વારા આપવામાં આવેલી રિવિઝનની સત્તાઓ કોઈપણ અપીલ, પૂછપરછ, ટ્રાયલ અથવા અન્ય કાર્યવાહીમાં પસાર કરાયેલા કોઈપણ વચગાળાના હુકમના સંબંધમાં વાપરવામાં આવશે નહીં.

(૩) જો આ કલમ હેઠળની અરજી કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા હાઈકોર્ટ અથવા સેશન્સ જજ બંનેમાંથી કોઈ એકને કરવામાં આવી હોય, તો તે જ વ્યક્તિ દ્વારા બીજી અદાલતમાં આગળ કોઈ અરજી ધ્યાને લેવામાં આવશે નહીં.

૧૬. જ્યારે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૯૭ ની પેટા-કલમ (૧) નું લખાણ અદાલતને તેના રિવિઝન અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં ખૂબ વ્યાપક સત્તાઓ આપતું જણાય છે, ત્યારે આ સત્તા તેની પેટા-કલમ (૨)

દ્વારા તેટલી જ ગંભીર રીતે મર્યાદિત કરવામાં આવી છે. વચગાળાના હુકમોના સંદર્ભમાં અદાલતના તેના રિવિઝન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા પર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ છે. તેથી, અદાલત જેના સંદર્ભમાં તેના રિવિઝન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકે તેવા હુકમોનું સ્વરૂપ કેવું છે?

૧૭. અદાલત પસાર કરી શકે તેવા હુકમોની ત્રણ શ્રેણીઓ છે - આખરી (ફાઇનલ), મધ્યવર્તી (ઇન્ટરમીડિયેટ) અને વચગાળાના (ઇન્ટરલોક્યુટરી). તેમાં કોઈ શંકા નથી કે આખરી હુકમના સંદર્ભમાં, અદાલત તેના રિવિઝન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકે છે - એટલે કે નિર્દોષ છોડવાના અથવા દોષસિદ્ધિના આખરી હુકમના સંદર્ભમાં. તેમાં પણ કોઈ શંકા નથી કે વચગાળાના હુકમના સંદર્ભમાં, અદાલત તેના રિવિઝન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકતી નથી. જ્યાં સુધી મધ્યવર્તી હુકમનો સંબંધ છે, અદાલત તેના રિવિઝન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકે છે કારણ કે તે વચગાળો હુકમ નથી.

૧૮. મધ્યવર્તી હુકમનો ખ્યાલ પ્રથમ અમર નાથ વિ. હરિયાણા રાજ્ય માં જોવા મળ્યો હતો જેમાં સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૯૭(૨) નું અર્થઘટન અને અસર વિચારણા માટે આવ્યા હતા. આ નિર્ણય બે કારણોસર મહત્વપૂર્ણ છે. પ્રથમ તે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૯૭(૨) ના ઘડતર માટેનું ઐતિહાસિક કારણ આપે છે અને બીજું તે ઐતિહાસિક પૃષ્ઠભૂમિને ધ્યાનમાં રાખીને, તે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૪૮૨ ને મર્યાદિત અર્થ

આપવા માટેનું વાજબીપણું આપે છે.

૧૯. જ્યાં સુધી ઐતિહાસિક પૃષ્ઠભૂમિનો સંબંધ છે, એ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે ૧૮૯૮ ની સી.આર.પી.સી. અને ૧૯૫૫ ના સુધારાએ તાબાની અદાલતો દ્વારા ફોજદારી કેસોમાં પસાર કરાયેલા હુકમોમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે હાઈકોર્ટને વ્યાપક સત્તાઓ આપી હતી. આ વ્યાપક સત્તાઓને હાઈકોર્ટ અને આ અદાલત દ્વારા, કાયદાની બાબત તરીકે નહીં પરંતુ શાણપણની બાબત તરીકે, એવા હુકમ પૂરતી મર્યાદિત કરવામાં આવી હતી જે 'કાયદાની કોઈપણ ભૂલ અથવા કોઈપણ કાનૂની ખામીથી પીડાતો હોય જેનાથી આરોપીને અન્યાય કે પૂર્વગ્રહ થતો હોય અથવા તે સ્પષ્ટપણે મૂર્ખતાપૂર્ણ કે વિકૃત હોય.' આનાથી અદાલતોમાં તમામ પ્રકારના હુકમોને પડકારતા કેસોનો ભરાવો થયો અને તેનાથી આરોપી વ્યક્તિના નુકસાન માટે કેસની કાર્યવાહીમાં વિલંબ થયો.

૨૦. સી.આર.પી.સી. ના હેતુઓ અને કારણોના કથનમાં જણાવાયું છે કે સરકારે સી.આર.પી.સી. ઘડવાના હેતુઓ માટે નીચેની બાબતો ધ્યાનમાં રાખી હતી:

'(૧) આરોપી વ્યક્તિને કુદરતી ન્યાયના સ્વીકૃત સિદ્ધાંતો અનુસાર ન્યાયી ટ્રાયલ મળવી જોઈએ;

(૨) તપાસ અને ટ્રાયલમાં વિલંબ ટાળવા માટે દરેક પ્રયાસ થવો જોઈએ

જે માત્ર સંકળાયેલી વ્યક્તિઓ માટે જ નહીં પરંતુ સમાજ માટે પણ હાનિકારક છે; અને

(૩) પ્રક્રિયા જટિલ ન હોવી જોઈએ અને શક્ય તેટલી હદ સુધી, સમુદાયના ગરીબ વર્ગોને ન્યાયી વ્યવહાર સુનિશ્ચિત કરવો જોઈએ.'

સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૯૭(૨) ના સંદર્ભમાં હેતુઓ અને કારણોના કથનના પેરા ૫(ડી) માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે:

'(૫) ફોજદારી કેસોના નિકાલને ઝડપી બનાવવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે પ્રસ્તાવિત કરાયેલા કેટલાક વધુ મહત્વપૂર્ણ ફેરફારો આ છે -

(ડી) વચગાળાના હુકમો સામે રિવિઝનની સત્તાઓ પાછી ખેંચી લેવામાં આવી રહી છે, કારણ કે તે ફોજદારી કેસોના નિકાલમાં અથવા વિલંબમાં મુખ્ય ફાળો આપતા પરિબળો પૈકીનું એક હોવાનું જણાયું છે;'

આ વિષય પરની ચર્ચાના જવાબમાં સંબંધિત મંત્રી શ્રી રામ નિવાસ મિર્ઠા દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું હતું કે:

'સિલેક્ટ કમિટી સમક્ષ એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે વચગાળાના હુકમો સામે મોટી સંખ્યામાં અપીલો દાખલ કરવામાં આવે છે જેના પરિણામે અપીલોમાં ઘણો વિલંબ થાય છે. કેટલાક વધુ કુખ્યાત કેસો મોટા ઉદ્યોગપતિઓ સંબંધિત છે. તેથી, મોટાભાગના સાક્ષીઓ તેમજ સિલેક્ટ

કમિટી દ્વારા પણ આ નવી જોગવાઈનું સ્વાગત કરવામાં આવ્યું હતું. . . .
આ એક સુવિચારિત પગલું હતું તેથી અમે તેને કાઢી નાખવા માંગતા
નથી.'

અમર નાથ (એ.આઈ.આર. ૧૯૭૭ એસસી ૨૧૮૫) માં નોંધ્યા મુજબ
સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૯૭(૨) દાખલ કરવાનો ઉદ્દેશ્ય ફોજદારી
કેસોના નિર્ણયમાં વિલંબને અંકુશમાં લેવાનો હતો અને તે દ્વારા આરોપીને
ન્યાયી અને ઝડપી ટ્રાયલ આપીને તેને લાભ પહોંચાડવાનો હતો.
કમનસીબે, અપીલકર્તાઓ દ્વારા આ કાયદાકીય ઇરાદાને ઊંધો કરવાનો
પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

૨૧. મધ્યવર્તી હુકમના ખ્યાલને મધુ લિમચે વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય માં
આખરી હુકમ અને વચગાળાના હુકમ વચ્ચેનો ભેદ દર્શાવીને વધુ સ્પષ્ટ
કરવામાં આવ્યો હતો. આ નિર્ણય એ સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કરે છે કે મધ્યવર્તી
હુકમ એવો છે જે સ્વરૂપમાં વચગાળો છે પરંતુ જ્યારે ઉલટાવવામાં આવે
છે, ત્યારે તેની અસર કાર્યવાહી સમાપ્ત કરવાની થાય છે અને તે રીતે
પરિણામ આખરી હુકમમાં આવે છે. આવા બે મધ્યવર્તી હુકમો તરત જ
ધ્યાનમાં આવે છે - ગુનાની નોંધ લેતો અને આરોપીને સમન્સ પાઠવતો
હુકમ અને આરોપ (ચાર્જ) ઘડવાનો હુકમ. પ્રથમદર્શી રીતે આ હુકમો
સ્વરૂપમાં વચગાળાના છે, પરંતુ જ્યારે સંજ્ઞાન લેતો અને આરોપીને
સમન્સ પાઠવતો હુકમ ઉલટાવવામાં આવે છે, ત્યારે તે વ્યક્તિ સામેની

કાર્યવાહી સમાપ્ત કરવાની અસર ધરાવે છે જેના પરિણામે તેની તરફેણમાં આખરી હુકમ થાય છે. તેવી જ રીતે, આરોપ ઘડવાનો હુકમ જો ઉલટાવવામાં આવે તો આરોપી વ્યક્તિને ડિસ્ચાર્જ કરવાની અસર ધરાવે છે અને પરિણામે તેની તરફેણમાં આખરી હુકમ થાય છે. તેથી, મધ્યવર્તી હુકમ એવો છે કે જો ચોક્કસ રીતે પસાર કરવામાં આવે તો કાર્યવાહી સમાપ્ત થઈ જશે પરંતુ જો બીજી રીતે પસાર કરવામાં આવે તો કાર્યવાહી ચાલુ રહેશે.

૨૨. અમર નાથ (એ.આઈ.આર. ૧૯૭૭ એસસી ૨૧૮૫) અને મધુ લિમચે (એ.આઈ.આર. ૧૯૭૮ એસસી ૪૭) માં વ્યક્ત કરાયેલા અભિપ્રાયને કે.કે. પટેલ વિ. ગુજરાત રાજ્ય માં અનુસરવામાં આવ્યો હતો જેમાં સંજ્ઞાન લેવા અને પ્રક્રિયા જારી કરવાને પડકારતી રિવિંઝન અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. એવું કહેવામાં આવ્યું હતું:

'તે હવે સુનિશ્ચિત થઈ ચૂક્યું છે કે કોડની કલમ ૩૯૭(૨) મુજબ પડકારવામાં આવેલ હુકમ વચગાળો છે કે નહીં તે નક્કી કરવામાં એકમાત્ર કસોટી એ નથી કે આવો હુકમ વચગાળાના તબક્કા દરમિયાન પસાર કરવામાં આવ્યો હતો કે કેમ (જુઓ અમર નાથ વિ. હરિયાણા રાજ્ય; મધુ લિમચે વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય; વી. સી. શુક્લા વિ. સીબીઆઈ મારફતે રાજ્ય અને રાજેન્દ્ર કુમાર સીતારામ પાંડે વિ. ઉત્તમ). વ્યવહારુ કસોટી એ છે કે શું કોઈ પક્ષકાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને માન્ય રાખીને, તેનું

પરિણામ કાર્યવાહીના અંતમાં આવશે, જો એમ હોય તો આવા વાંધાઓ પર પસાર કરાયેલ કોઈપણ હુકમ કોડની કલમ ૩૯૭(૨) માં વિચાર્યા મુજબ માત્ર વચગાળાના સ્વરૂપનો રહેશે નહીં. હાલના કેસમાં, જો અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલો વાંધો અદાલત દ્વારા માન્ય રાખવામાં આવ્યો હોત તો સમગ્ર ફરિયાદપક્ષની કાર્યવાહી સમાપ્ત થઈ ગઈ હોત. તેથી, સદર માપદંડ મુજબ, હુકમ રિવિઝનપાત્ર હતો.'"

૧૨. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાને લેતાં, એ સુસ્થાપિત છે કે સંપૂર્ણપણે વચગાળાના કે કામચલાઉ સ્વરૂપના હુકમો, જે પક્ષકારોના મહત્વપૂર્ણ અધિકારો કે જવાબદારીઓનો ન તો નિર્ણય કરે છે કે ન તો તેને અસર કરે છે, તે વચગાળાના હુકમો છે. જોકે, જે હુકમ પક્ષકારોના અધિકારોને નોંધપાત્ર રીતે અસર કરે છે તેને કેવળ તે આખરી હુકમ નથી તે કારણસર વચગાળો ગણી શકાય નહીં. અમુક હુકમો મધ્યવર્તી શ્રેણીમાં આવી શકે છે. તેથી, વૈધાનિક પ્રતિબંધ લાગુ પડે છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે ચોક્કસ હુકમનું સ્વરૂપ અને અસર તપાસવી જરૂરી છે. આ તફાવત મહત્વ ધારણ કરે છે કારણ કે, જો કોઈ હુકમ પક્ષકારના અધિકારનો નોંધપાત્ર રીતે નિર્ણય કરે છે અથવા, જો તેમાં ઉઠાવવામાં આવેલ વાંધો સ્વીકારવામાં આવે, તો કાર્યવાહી સમાપ્ત કરવામાં પરિણમે, તો આવા હુકમને માત્ર વચગાળો હુકમ ગણી શકાય નહીં. તેથી હુકમનું સ્વરૂપ અને કાર્યવાહી પર તેમજ પક્ષકારોના અધિકારો પર તેની અસર એ હુકમ વચગાળો છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટેની મહત્વપૂર્ણ વિચારણાઓ છે. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે

જ્યાં પડકાર હેઠળના હુકમની ટ્રાયલના આખરી નિર્ણય પર કોઈ અસર પડતી નથી અને આવા હુકમને રદ કરવાથી ફરિયાદપક્ષની કાર્યવાહી સમાપ્ત થશે નહીં કે પક્ષકારોના કોઈપણ મૂળભૂત અધિકારનો નિર્ણય થશે નહીં, તેવો હુકમ સંપૂર્ણપણે વચગાળો હુકમ છે અને તેની સામેની રિવિઝન સીઆરપીસી ની કલમ ૩૯૭(૨) હેઠળ પ્રતિબંધિત છે. જે સિદ્ધાંત સામે આવે છે તે એ છે કે અદાલતે માત્ર અરજી કયા સ્વરૂપમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી કે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો તેના બદલે મૂળભૂત કાર્યવાહી પર હુકમની અસર તપાસવી જોઈએ. આમ, નિર્ણાયક પ્રશ્ન માત્ર એ નથી કે વાદગ્રસ્ત હુકમ ટ્રાયલ પેઝિંગ દરમિયાન પસાર કરવામાં આવ્યો હતો કે કેમ, પરંતુ શું તે પક્ષકારના કોઈપણ અધિકારને નોંધપાત્ર રીતે અસર કરે છે કે આખરી રીતે નક્કી કરે છે અથવા કાર્યવાહી પર નિર્ણાયક પ્રભાવ ધરાવે છે કે કેમ.

૧૩. જ્યારે ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો હાલના કેસની હકીકતો પર લાગુ કરવામાં આવે છે, ત્યારે આ કોર્ટને જણાય છે કે વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરી દ્વારા આંક ૨૦૭ નીચે પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ નો હુકમ અનિવાર્યપણે પ્રક્રિયાગત અને વચગાળાના સ્વરૂપનો હતો. સામાવાળા નં. ૨ - મૂળ ફરિયાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજો રજૂ કરવા માટેની હતી. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે સદર અરજી ફગાવી નહોતી. તેનાથી વિપરીત, અરજી મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને અસલ દસ્તાવેજો અથવા તેની પ્રમાણિત નકલો રજૂ કરવાનો નિર્દેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો. આમ, સામાવાળા નં. ૨ માંગવામાં

આવેલી રાહત, એટલે કે દસ્તાવેજો રજૂ કરાવવાનો નિર્દેશ મેળવવામાં મોટાભાગે સફળ થયા હતા. સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલી ફરિયાદ માત્ર સદર હુકમના પાલનની પદ્ધતિ પૂરતી મર્યાદિત હતી, એટલે કે શું માત્ર અસલ દસ્તાવેજો રજૂ કરવા જરૂરી હતા કે પ્રમાણિત નકલો રજૂ કરવાથી પણ વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશનું પાલન થશે. આમ, તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ ના હુકમે આખરી નિર્ણય કર્યો ન હતો:

(એ) આરોપીનો દોષ કે નિર્દોષતા;

(બી) વેચાણ દસ્તાવેજોની ગ્રાહ્યતા;

(સી) અસલ અથવા પ્રમાણિત નકલોનું પુરાવાકીય મૂલ્ય;

(ડી) વેચાણ દસ્તાવેજોના અમલ અથવા વિગતોની સાબિતી;

(ઈ) સામાવાળા નં. ૨ નો કોઈપણ મૂળભૂત અધિકાર કે જવાબદારી;

અથવા

(એફ) કોઈપણ એવો મુદ્દો કે જે, જો સામાવાળા નં. ૨ ની તરફેણમાં નક્કી

થાય, તો ફોજદારી કાર્યવાહીનો અંત લાવે અથવા તેના પ્રવાહમાં નોંધપાત્ર

ફેરફાર કરે.

૧૩.૧. સદર હુકમે માત્ર ટ્રાયલ પેનિંગ દરમિયાન અદાલત સમક્ષ અમુક

દસ્તાવેજો કઈ રીતે લાવવા તે પદ્ધતિનું નિયમન કર્યું હતું.

૧૩.૨. એકવાર તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ નો હુકમ વચગાળાના સ્વરૂપનો હોવાનું

માનવામાં આવે, પછી તેનું પરિણામ બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૨)

ની સ્પષ્ટ જોગવાઈઓ પરથી આવે છે. વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટ આવા હુકમ સામે રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શક્યા ન હોત. બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૨) માં સમાવિષ્ટ પ્રતિબંધ માત્ર પ્રક્રિયાગત મર્યાદા અથવા ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિની બાબત નથી; તે વચગાળાના હુકમ સામે રિવિઝન ધ્યાને લેવાના રિવિઝનલ કોર્ટના મૂળ અધિકારક્ષેત્રને સ્પર્શે છે. તેથી, અસલ વેચાણ દસ્તાવેજો રજૂ કરવાના પ્રશ્નની તપાસ કરતા પહેલાં, વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટે બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૨) હેઠળના વૈધાનિક પ્રતિબંધને ધ્યાને લેતાં ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૨૩૭/૨૦૨૪ પોષણક્ષમ છે કે કેમ તે પ્રથમ વિચારવું જરૂરી હતું.

૧૩.૩. તે સિવાય પણ, વાદગ્રસ્ત ચુકાદો રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનું વાજબી ઠેરવતો કોઈ સંજોગ જાહેર કરતો નથી. રિવિઝન એ અપીલની જેમ હકીકતો કે કાયદા પર પુનઃ સુનાવણી નથી. રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો વ્યાપ હુકમની શુદ્ધતા, કાયદેસરતા કે ઔચિત્ય અને કાર્યવાહીની નિયમિતતા તપાસવા પૂરતો સીમિત છે. માત્ર એટલા માટે કે રિવિઝનલ કોર્ટ અન્ય પ્રક્રિયાગત માર્ગને વધુ યોગ્ય માને છે, તે પોતાનામાં વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલી વિવેકબુદ્ધિને બદલવાનું વાજબી ઠેરવતું નથી. હાલના કેસમાં, વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરીએ

દસ્તાવેજો રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજે એવું દર્શાવવા માટે કોઈ તારણ નોંધ્યું નથી કે અસલ દસ્તાવેજોના બદલે પ્રમાણિત નકલો રજૂ કરવાની મંજૂરી આપવાથી કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા, અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ કે વિકૃતિ પરિણમી હતી જે રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રમાં હસ્તક્ષેપને વાજબી ઠેરવે.

૧૪. સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજોની પ્રમાણિત નકલો ગોંધા પુરાવા તરીકે ગ્રાહ્ય છે કે કેમ અને અસલ વેચાણ દસ્તાવેજો રજૂ કરવા ફરજિયાત છે કે કેમ તે પ્રશ્ન પર ઘણો ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે.

૧૪.૧. આ કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય છે કે હાલની રિવિઝનમાં સદર પ્રશ્નનો આખરી નિર્ણય કરવો ન તો જરૂરી છે કે ન તો યોગ્ય છે. આ કાર્યવાહીમાં સંકળાયેલ મુદ્દો વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ ના પ્રક્રિયાગત હુકમ સામે રિવિઝન ધ્યાને લેવાના વિદ્વાન ૧૪મી એડિશનલ સેશન્સ કોર્ટ, રાજકોટના અધિકારક્ષેત્ર પૂરતો મર્યાદિત છે. કોઈપણ દસ્તાવેજની ગ્રાહ્યતા અને સાબિતીની પદ્ધતિ સંબંધિત પ્રશ્નો દસ્તાવેજના સ્વરૂપ, જે હેતુ માટે તે રજૂ કરવામાં આવેલ છે અને તેના પર આધાર રાખનાર પક્ષકાર દ્વારા સ્થાપિત પાયાની હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને ભારતીય સાક્ષ્ય અધિનિયમ, ૨૦૨૩ અથવા પુરાવાના લાગુ કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવાના રહે છે. તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ ના હુકમ મુજબ પ્રમાણિત નકલની માત્ર રજૂઆત,

પોતાનામાં, એવો ન્યાયિક નિર્ણય બનતી નથી કે દસ્તાવેજ સાબિત થઈ ગયો છે અથવા દરેક હેતુ માટે પુરાવામાં ગ્રાહ્ય છે.

૧૫. અગાઉના તારીખ ૦૮.૦૩.૨૦૧૩ ના હુકમ સંબંધિત સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ પણ બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૨) ના હેતુઓ માટે તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ ના હુકમનું સ્વરૂપ બદલતી નથી. જો અરજદારોને દસ્તાવેજોનો કબજો લેતી વખતે સક્ષમ અદાલત દ્વારા જ્યારે પણ જરૂર પડે ત્યારે તે રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હોય, તો તેઓ તે નિર્દેશથી બંધાયેલા રહે છે. જોકે, આવો નિર્દેશ તે દસ્તાવેજોની રજૂઆત કે નિરીક્ષણ સંબંધિત દરેક અનુગામી પ્રક્રિયાગત હુકમને રિવિઝનપાત્ર બનાવતો નથી. જ્યારે નિર્દેશ આપવામાં આવે ત્યારે અસલ દસ્તાવેજો સાચવવાની અને રજૂ કરવાની જવાબદારી અને વચગાળાના હુકમ સામે રિવિઝનની પોષણક્ષમતાનો પ્રશ્ન અલગ-અલગ ક્ષેત્રોમાં કાર્ય કરે છે. તે જ સમયે, વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ જજ, રાજકોટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને રદ કરવાનો અર્થ એવો ન થવો જોઈએ કે ટ્રાયલની જરૂરિયાતોને ધ્યાનમાં લીધા વિના અસલ દસ્તાવેજો રોકી રાખવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર અરજદારોને મળે છે. જો કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ, નોંધવાના કારણોસર અને જે હેતુ માટે દસ્તાવેજો જરૂરી છે તે ધ્યાનમાં રાખીને, કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે અસલ વેચાણ દસ્તાવેજો રજૂ કરવાનો કે તેનું નિરીક્ષણ કરવાનો નિર્દેશ આપવો જરૂરી માને છે, તો હાલના હુકમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટને કાયદા અનુસાર યોગ્ય હુકમ પસાર

કરવાથી અટકાવશે નહીં. તેવી જ રીતે, અરજદારો અસલ દસ્તાવેજોની જાળવણી અને રજૂઆતની જરૂરિયાત ધરાવતા કોઈપણ ચાલુ ન્યાયિક નિર્દેશથી બંધાયેલા રહેશે. આ સલામતી બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૨) હેઠળ પોતે જ પ્રતિબંધિત હતી તેવી રિવિઝનમાં પસાર થયેલા હુકમને કાયમ રાખ્યા વિના ટ્રાયલની કાયદેસર જરૂરિયાતોનું પર્યાપ્ત રક્ષણ કરે છે.

૧૬. હાલની રિવિઝન અરજીની પોષણક્ષમતા સામે બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૩) હેઠળ પણ કોઈ પ્રતિબંધ નથી. વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટ સમક્ષની ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. ૨૩૭/૨૦૨૪ સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી. હાલના અરજદારો સદર રિવિઝનમાં સામાવાળા હતા અને તેમણે વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટના રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો આશરો લીધો ન હતો. તેઓ આ કોર્ટ સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા છે કારણ કે વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટે પ્રથમ વખત તેમને અસલ દસ્તાવેજો રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપતો પ્રતિકૂળ હુકમ પસાર કર્યો છે. બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૩) બીજી રિવિઝનલ કોર્ટ સમક્ષ આગળની રિવિઝન પર માત્ર તે જ વ્યક્તિની પહેલ પર પ્રતિબંધ મૂકે છે જેણે અગાઉ રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કર્યો હોય. હાલના અરજદારોએ અગાઉ કોઈ રિવિઝન દાખલ કરી ન હોવાથી અને તેઓ સામાવાળા નં. ૨ થી અલગ વ્યક્તિઓ હોવાથી, કલમ ૪૩૮(૩) માં સમાવિષ્ટ વૈધાનિક પ્રતિબંધ તેમને લાગુ પડતો નથી. વધુમાં, વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ હુકમ સીધો જ હાલના અરજદારો પર અસલ દસ્તાવેજો રજૂ કરવાની

જવાબદારી લાદે છે અને તેથી તેમના અધિકારોને નોંધપાત્ર રીતે અસર કરે છે. આવા હુકમ સામેનો તેમનો પડકાર જ્યાં સુધી તેમનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી માત્ર વચગાળાના નિર્દેશ સામેનો પડકાર ગણી શકાય નહીં. તેથી બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮ અને ૪૪૨ હેઠળની હાલની રિવિઝન અરજી પોષણક્ષમ છે.

૧૬. ત્યારબાદ પ્રશ્ન એ ઉપસ્થિત થાય છે કે શું વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને રદ કર્યા પછી આ બાબતને પુનઃવિચારણા માટે વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટમાં રિમાન્ડ કરવાની જરૂર છે.

૧૬.૧. જવાબ નકારાત્મક હોવો જોઈએ.

૧૬.૨. આ એવો કેસ નથી કે જ્યાં વાદગ્રસ્ત હુકમ કારણોના અભાવે, મહત્વપૂર્ણ પુરાવાઓની અવગણના કરવાના કારણે અથવા સુનાવણીની તક આપ્યા વિના પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાના આધારે રદ થવાને પાત્ર છે. હાલના અરજદારો વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ પક્ષકાર હતા અને તેમને યોગ્ય રીતે સાંભળવામાં આવ્યા હતા. ખામી રિવિઝનલ કોર્ટના મૂળ અધિકારક્ષેત્રને સ્પર્શે છે. એકવાર આ કોર્ટ ઠરાવે છે કે વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરી દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ નો હુકમ વચગાળો હુકમ છે અને આવા હુકમ સામેની રિવિઝન બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૨) હેઠળ પ્રતિબંધિત હતી, ત્યારે ગુણદોષ પર પુનઃવિચારણા માટે વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટમાં બાબત રિમાન્ડ કરવાથી કોઈ ઉપયોગી કે

કાયદેસર હેતુ પાર પડશે નહીં. જે કાર્યવાહી ધ્યાને લેવાનું અદાલત પાસે પ્રથમ સ્થાને અધિકારક્ષેત્ર નહોતું તેની ગુણદોષ પર પુનઃવિચારણા કરવા અદાલતને સક્ષમ બનાવવા માટે માત્ર રિમાન્ડનો આદેશ આપી શકાય નહીં. તેથી યોગ્ય માર્ગ એ છે કે વાદગ્રસ્ત હુકમને રદ કરવો અને વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને તે સ્પષ્ટતા સાથે પુનઃસ્થાપિત કરવો કે જે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે અને કાયદા અનુસાર આવી રજૂઆત જરૂરી માને તો કોઈપણ અનુગામી તબક્કે અસલ દસ્તાવેજો રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપવા માટે મુક્ત રહેશે.

૧૭. ઉપર નોંધાયેલા કારણોસર, આ કોર્ટ નીચે મુજબના તારણો પર પહોંચે છે:

(૧) વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરી દ્વારા આંક ૨૦૭ નીચે પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ નો હુકમ અનિવાર્યપણે પ્રક્રિયાગત અને વચગાળો હુકમ હતો.

(૨) સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા મોટાભાગે મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને વિદ્વાન ૧૪મી એડિશનલ સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલી ફરિયાદ માત્ર દસ્તાવેજો રજૂ કરવાની પદ્ધતિ સંબંધિત હતી, એટલે કે પ્રમાણિત નકલો સામે અસલ દસ્તાવેજોની રજૂઆત. હુકમે સામાવાળા નં. ૨ ના કોઈપણ મૂળભૂત અધિકાર કે જવાબદારીનો આખરી નિર્ણય કર્યો ન હતો, કે ન તો

આવા હુકમને ઉલટાવવાથી ફોજદારી કાર્યવાહી સમાપ્ત થઈ હોત. સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૨૩૭/૨૦૨૪ પરિણામે બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૨) દ્વારા પ્રતિબંધિત હતી.

(૩) વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટે રિવિઝન ધ્યાને લઈને અને ત્યારબાદ વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરી દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલી પ્રક્રિયાગત વિવેકબુદ્ધિના સ્થાને અસલ દસ્તાવેજો રજૂ કરવાના ફરજિયાત નિર્દેશ સાથે બદલીને અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ કરી હતી.

(૪) અરજદારોની પહેલ પરની હાલની રિવિઝન અરજી બીએનએસએસ ની કલમ ૪૩૮(૩) દ્વારા પ્રતિબંધિત નથી કારણ કે અગાઉની રિવિઝન સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી અને હાલના અરજદારો દ્વારા નહીં.

(૫) વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટ સમક્ષ રિમાન્ડ માટે કોઈ કેસ બનતો નથી, કારણ કે ખામી સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ રિવિઝનની મૂળ પોષણક્ષમતાને સ્પર્શે છે.

૧૮. પરિણામે હાલની ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન મંજૂર કરવામાં આવે છે.

વિદ્વાન ૧૪મા એડિશનલ સેશન્સ જજ, રાજકોટ દ્વારા ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૨૩૭/૨૦૨૪ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ

૦૧.૦૩.૨૦૨૫ નો ચુકાદો અને હુકમ આથી કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે છે. વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, પડધરી દ્વારા ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૨૦/૨૦૧૦ માં આંક ૨૦૭ નીચે પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૪ નો હુકમ બહાલ રાખવામાં આવે છે.

૧૯. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે આ કોર્ટ અસલ રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજો અથવા તેમની પ્રમાણિત નકલોની ગ્રાહ્યતા, સાબિતીની પદ્ધતિ અથવા પુરાવાકીય મૂલ્ય અંગે કોઈ આખરી અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો નથી. આવા પ્રશ્નો વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા સ્વતંત્ર રીતે અને પુરાવાના લાગુ કાયદા અનુસાર ચુસ્તપણે નક્કી કરવામાં આવશે. વધુમાં એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે, આંક ૨૦૭ નીચેના હુકમની પુનઃસ્થાપના છતાં, જો કોઈપણ અનુગામી તબક્કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટને જણાય કે કેસના ન્યાયી નિર્ણય માટે અસલ વેચાણ દસ્તાવેજોનું નિરીક્ષણ અથવા રજૂઆત જરૂરી છે, તો કારણો નોંધીને અને કાયદા અનુસાર તેની રજૂઆતની માંગણી કરતો યોગ્ય હુકમ પસાર કરવા માટે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ મુક્ત રહેશે. ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૨૦/૨૦૧૦ એ જૂની બાબત હોવાનું ધ્યાને લેતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ ઝડપથી ટ્રાયલ આગળ ધપાવવાનો પ્રયાસ કરશે અને પક્ષકારો અદાલતને સંપૂર્ણ સહકાર આપશે અને બિનજરૂરી મુલતવી માંગશે નહીં.

૨૦. ઉપરોક્ત મર્યાદા સુધી નિયમ (૩૯) આખરી કરવામાં આવે છે. સીધી સેવા (ડાયરેક્ટ સર્વિસ) ની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

એફ.એસ. કાઝી

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====